

PÕLLUMAJANDUS-
MINISTEERIUM

MAHEPÕLLUMAJANDUS EESTIS ORGANIC FARMING IN ESTONIA 2013

Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Toimetanud Airi Vetemaa, Merit Mikk

Tõlkinud Ea Velsvebel Greenwood, Stephen Greenwood

Fotod Airi Vetemaa, Elen Peetsmann, Merit Mikk, erakogu

Täname Eve Ader, Egon Palts, Elen Peetsmann,
Mirjam Pikk mets-Kaas, Piret Rajasalu, David Arney

Kujundanud AS Ecoprint

Trükitud AS Pajo

Koostanud Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus

Välja andnud Põllumajandusministeerium

Edited by Airi Vetemaa, Merit Mikk

Translated by Ea Velsvebel Greenwood, Stephen Greenwood

Photos by Airi Vetemaa, Elen Peetsmann, Merit Mikk,
private collection

Special thanks to Eve Ader, Egon Palts, Elen Peetsmann,
Mirjam Pikk mets-Kaas, Piret Rajasalu, David Arney

Design by AS Ecoprint

Printed by AS Pajo

Compiled by Estonian Organic Farming Foundation

Published by Ministry of Agriculture, Republic of Estonia

ISSN-L 1736-8952

ISSN 1736-8952 (trükis)

ISSN 1736-8960 (võrguväljaanne)

Tallinn 2014

Loomulik osa toidulauast

Loodust hoidev mõtteviis kogub pooldajaid kogu maailmas, samuti nõudlus mahetoote järel. Eestis lisandus aastaga poelettide üle 400 uue kodumaise mahetoote, mis näitab, et tootjatel jagub põnevaid ideid ja tarbijail soovi looduslähedasema toidu järel.

Kuid mahetoitude tootjail seisavad ees mitmed väljakutsed alates tootangu kogustest ja lõpetades selle hinnaga. 2013. aasta tarbijaküsitlus näitas selgelt, et mahetoitude hinnad on paljude tarbijate jaoks liiga kõrged.

Selleks, et meie poelettidele jõuaks veelgi enam kohalikku mahe-toitu ja see oleks ka hinna poolest tarbijale kättesaadav, on vaja toota suuremates kogustes ja arendada mahetöötlemist. Lisaks mahepõllumajandusmaale ja tootjate-käitlejate arvule peab suurenema ka toodang.

Eestil on vedanud – kliimaatilised tingimused võimaldavad siin toota looduslähedasemalt kui paljudes teistes paikades. Samas oleme ka mahepõllumajandusmaa osakaalult Euroopa Liidus kolmandal kohal ja kogu Euroopas esiviisikus. Mahetootmise kasvu toetab inimeste üha suurem teadlikkus ja huvi toidu päritolu vastu.

Meil on olemas kõik eeldused, et toota keskkonnasõbralikult ja tervislikku toitu. Tublide tootjate abiga liigume selle poole, et nii reaalses elus kui statistikas ei oleks mahetoit enam elitaartoodet, vaid loomulik osa toidulauast.

Head lugemist!

Põllumajandusministeerium

Natural part of food table

Nature protecting attitude and demand for organic products are winning supporters all over the world. Within a year, more than 400 new domestic organic products appeared on food counters in Estonia. This shows that producers have enough exciting ideas and consumers wish to eat food close to nature.

However, the producers of organic food must face several challenges beginning from product quantities and ending with prices. The consumer survey of 2013 indicated clearly that the prices of organic food were too high for many consumers.

To have more local organic food for an acceptable price on our food counters we should produce bigger quantities of organic products and develop organic processing. Besides increase in the area of organic agricultural land and in the number of producers-handlers, production must also grow.

Estonia is lucky – climatic conditions enable to produce closer to nature than in several other places. Estonia is placing third in the EU and among the first five in Europe for the share of organic agricultural land. Increase in organic production is supported by people's growing knowledge of food and their interest in its origin.

We have all the preconditions for the environmentally friendly production of healthy food. With the help of our good producers we aim to reach organic food as a natural and not an elitary part of our food table both in real life and statistics.

Ministry of Agriculture

Sisukord

Sissejuhatus.....	6
Mis on mahe- ehk ökoloogiline põllumajandus?.....	7
Mahepõllumajanduse areng Eestis.....	9
Mahepõllumajanduslik taimekasvatus.....	19
Mahepõllumajanduslik loomakasvatus	21
Mahetoidu töötlemine.....	25
Mahetoidu pakkumine toitlustusasutustes	28
Mahetoidu turustamine	30
Õigusaktid	33
Kontroll	34
Märgistamine	36
Mahepõllumajanduse arengukava	39
Mahepõllumajanduse toetus	41
Koolitus	44
Nõustamine.....	46
Uuringud.....	47
Kontaktid.....	51

Contents

Introduction.....	6
What is organic farming?	8
Development of organic farming in Estonia	12
Organic plant production.....	20
Organic animal husbandry.....	23
Processing of organic food	27
Organic catering.....	29
Organic food in the marketplace.....	31
Legislation	33
Control	35
Labelling.....	37
Organic farming action plan	40
Organic farming support.....	42
Training.....	45
Advisory work	46
Research	49

Sissejuhatus

Mahepõllumajandus on üha populaarsem kogu maailmas. 2012. aastal oli maailma mahepõllumajandusliku maa pindala 37,5 miljonit hektarit ja mahetootjate arv 1,9 miljonit, sellest Euroopas oli 11,2 miljonit hektarit ja 320 000 tootjat. Maailma maheturu mahuks hinnati 47 mld eurot, Euroopa maheturu mahuks 23 mld eurot.

Eestis on mahetootmine kiiresti laienenud, mahemaa pind on viimase 10 aastaga kasvanud ligi 4 korda. Iga aastaga suureneb mahetöötajate ja turustajate arv. Suureneb ka Eesti maheturu maht. Mahetoidu ostu eelistuse peamiste põhjustena nimetavad Eesti tarbijad seda, et mahetoit on tervislik ja maitseb hästi.

Valdkonna arendamisel tegutsevad aktiivselt nii maheorganisationsioonid kui ka maheettevõtted ise.

Põllumajandusministerium käivitas mahesektori arendamiseks 2013. a uue mahepõllumajanduse arengukava aastateks 2014–2020 väljatöötamise. Samuti valmistati ette maaelu arengukava 2014–2020 mahepõllumajanduse meede.

Introduction

Organic farming is growing in popularity everywhere in the world. There were 37.5 million hectares of organic land and 1.9 million organic producers in the world in 2012, of which 11.2 million hectares and 320,000 farmers were in Europe. The world organic market size was estimated to be 47 billion €, and the European market size 23 billion €.

In Estonia, organic land has expanded about fourfold during the last ten years. The number of processing and marketing enterprises is also growing every year, as well as the organic market. Healthiness and good taste are named as the main reasons why Estonian consumers are buying organic food.

Both organic farming organizations and other enterprises are actively contributing to the development of the organic sector. In order to support this development the Ministry of Agriculture initiated, in 2013, the preparation of the Estonian Organic Farming Action Plan 2014–2020. Also the organic farming measure was prepared for the Estonian Rural development plan for 2014–2020.

Mis on mahe- ehk ökoloogiline põllumajandus?

Mahe- ehk ökoloogilise põllumajanduse olulisemad põhimõtted:

- mullaviljakuse säilitamiseks ja suurendamiseks antakse mulda piisavalt orgaanilist ainet, soodustatakse mulla bioloogilist aktiivsust, haritakse seda sobival viisil ja optimaalsel ajal. Mulla toitainearvusi täiendatakse eelkõige libliköeliste poolt seotud lämmastiku ja orgaaniliste väetistega, püütakse takistada toitainete kadu;
- mineraalset lämmastikväetist ei kasutata;
- valdavalt kasutatakse ennetavaid, looduslikel protsessidel põhinevaid või mehaanilisi umbrohu, haiguste ja kahjurite tõrje meetodeid;
- rakendatakse sobivaid külvikordi, kasvatatakse kahjustuskindlaid sorte, soodustatakse kahjustajate looduslike vaenlaste (nt röövtoidulised putukad) esinemist;
- peetakse tähtsaks loomade heaolu: loomad saavad loomulikult käituda (nt sead tuhnida, kanad siblida), nad pääsevad karjamaale või välialale ja söövad mahesööta;
- loomade paljunemist ei mõjutata hormoonide abil, ei kasutata kasvustimulaatoreid ega sünteetilisi ravimeid haiguste ennetuseks;
- loomade arv hoitakse tasakaalus põllumajandusmaa suurusga;
- geneetiliselt muundatud organismide (GMO), GMOdest või GMOdega toodetud toodete kasutamine on keelatud;
- soodustatakse elustiku mitmekesisust kui tootmisprotsessi olulist tuge.

Mahepõllumajandusliku taime- ja loomakasvatuse või vesiviljelusega alustamise järel rakendub üleminekuaeg, mil tuleb järgida mahepõllumajanduse nõudeid, kuid oma toodangut veel mahetootena märgistada ei saa.

Mahetoidu töötlemine:

- lubatud lisaainete loetelus on vaid väike hulk peamiselt looduslikku päritolu aineid;
- sünteetiliste lõhna-, maitse- ja värvainete, magusainete, maitsetugevdajate, GMOde ja ioniseeriva kiirguse kasutamine lubatud ei ole.

What is organic farming?

The most important principles of organic agriculture are:

- soil fertility is preserved and increased by maintaining organic matter levels, encouraging soil biological activity, and using the right soil cultivation at the optimal time. Nutrients are provided (via biological nitrogen fixation) by legumes and effective recycling of organic material such as crop residues and livestock manures;
- mineral nitrogen fertilisers are not used;
- weed, disease and pest control relies primarily on preventive natural methods or mechanical methods;
- appropriate crop rotations are practiced, resistant varieties are grown, useful predators that eat pests are encouraged;
- animal welfare is important; conditions are provided for natural behaviour, access to grassland or outdoor areas, feeding on organic fodder;
- the use of substances to promote growth or production and the use of hormones or similar substances to control reproduction or for other purposes is prohibited; synthetic allopathic veterinary medicinal products are not used for preventive treatment;
- the number of animals kept is balanced with the size of the land;
- genetically modified organisms (GMOs) and products produced from or by GMOs are not used;
- biodiversity is preserved and enhanced as much as possible.

The farmer must go through a conversion period after starting organic plant and/or livestock production; during this period the produce from the farm cannot be labelled organic.

Processing of organic food:

- only a few mostly natural additives are allowed;
- synthetic flavourings, sweeteners, flavour enhancers, GMOs and irradiation are not permitted.

Mahepõllumajanduse areng Eestis

Ajaloo

Organiseeritud mahepõllumajandusliikumise alguseks Eestis võib pidada aastat 1989, mil moodustati **Eesti Biodünaamika Ühing**, kes töötas ülemaailmse mahepõllumajandusorganisatsiooni IFOAM standardite alusel välja Eesti esimesed ökoloogilise põllumajanduse standardid, võttis kasutusele kaubamärgi ÖKO ning hakkas tootjaid kontrollima.

1992. a asutati piirkondlik organisatsioon **Kagu-Eesti Bios**, kes hiljem tegutses ka kontrollorganisatsioonina. 90-ndate alguses loodi mitu maakondlikku mahetootjate organisatsiooni (Saare-, Lääne- ja Viljandimaal). 90-ndate keskel hakkas aktiivselt tegutsema **Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskus**, kes korraldab koolitusi, annab välja infomaterjale ja viib ellu arendusprojekte.

1997. a võeti vastu **esimene mahepõllumajanduse seadus**, see andis mahepõllumajanduse arengule hoogu juurde.

2000. a asutati **Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus**, kes on samuti aktiivselt mahepõllumajanduse edendamisega tegeleenud. Põllumajandusministeeriumis loodi samal aastal **keskkonnabüroo**, kes vastutas ka mahepõllumajanduse valdkonna arendamise eest. Alates 2004. a tegeleb selle valdkonnaga tai-
metervise osakonna **mahepõllumajanduse büroo**.

Viimasel aastakümnel on loodud mitu kohalikku tootjaorganisatsiooni Saare-, Hiiu-, Harju- ning Ida- ja Lääne-Virumaal.

Esimene mahetootjate ühistu, **TÜ Eesti Mahe** (kuni 2007. a TÜ Eesti Maheliha), loodi 2003. aastal. Praegu ligi 100 liikmega ühistu vahendab suurt osa kodumaise mahetoodangu valikust. Lõuna-Eestis koondab väikseid mahetootjaid turustamise eesmärgil 2008. a loodud **TÜ Lõuna-Eesti Toiduvõrgustik**. Mahevilja ekspordiks löid teraviljakasvatajad 2010. a **TÜ Wiru Vili**.

2008. a asutati **Eesti Maaülikooli Mahekeskus**, mille eesmärk on koondada teave ja oskused, mis on Eesti Maaülikoolis olemas mahepõllumajanduse- ja toidu valdkonna teadusuuringutest ning algatada uusi tegevusi.

2006. a juulis asutasid aktiivselt tegutsevad maheorganisatsioonid **Mahepõllumajanduse Koostöökogu**, mille eesmärk on ühiselt seista mahepõllumajanduse hea käekäigu eest. Asutajaliikmed on MTÜ Eesti Biodünaamika Ühing, TÜ Eesti Mahe,

TÜ Wiru Vili käivitas 2013. a Baltimaade suurima maheviljaterminali
Wiru Vili opened in 2013 the largest organic grain terminal in the
Baltic states

Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus, MTÜ Harju Mahetootjate Ühing, MTÜ Hiiumahe, MTÜ Läänemaa Mahetootjate Selts, MTÜ Saare Mahe ja MTÜ Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskus.

Kõik hiljem asutatud maheorganisatsioonid on astunud ka Koostöökogu liikmeteks: TÜ Lõuna-Eesti Toiduvõrgustik ja Sihtasutus Eesti Maaülikooli Mahekeskus, MTÜ Virumaa Mahetootjad ja TÜ Wiru Vili.

Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus ja Eesti Biodünaamika Ühing kuuluvad ka **ülemaailmsesse mahepõllumajandusorganisatsiooni IFOAM**. Esimene neist esindab Eestit IFOAMI Euroopa Liidu Grupis.

Mahepõllumajandusalane teave

Infot mahepõllumajanduse kohta saab mitmest allikast. Põllumajandusministeeriumi ja Euroopa Liidu toetusel on ilmunud mahepõllumajandusalaseid **trükiseid ja veebiväljaandeid**, koostajateks peamiselt Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus ja Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskus. Neist viimane annab 1996. aastast välja ajakirja „**Mahepõllumajanduse leht**“. Ajakirja on ilmunud 63 numbrit.

Maheettevõtetele pakutakse **tasuta koolitusi** mahepõllumajandusliku tootmise, töötlemise ja turustamise vallas. Tootjad saavad pöörduda ka mahenõustajate poole, töötlemisnõustajaid kahjuks pole.

Mahetootmise **teadusuuringuid** on Eestis teinud peamiselt Eesti Maaülikool, Põllumajandusuuringute Keskus, Jõgeva Sordiareetuse Instituut ja Eesti Maaviljeluse Instituut (kaks viimast ühendati 2013. a Eesti Taimekasvatuse Instituudiks).

Viimastel aastatel on maheorganisatsioonid peamiselt turarendustoetuse abil viinud ellu mitmeid mahepõllumajanduse **teavituskampaaniaid**.

Mitmesugust informatsiooni mahepõllumajanduse kohta saab veebilehtedelt www.maheklubi.ee ja www.agri.ee
Maheklubi leiab ka Facebookis – www.facebook.com/maheklubi

Mahetootmine on laienenud tempokalt (joonised 1 ja 2, lk 16). Selle põhjuseks on paljude põllumeeste soov majandada looduslähedaselt, millele on olulisel määral kaasa aidanud alates 2000. aastast makstav mahepõllumajandusliku tootmise toetus.

2013. a oli mahepõllumajandusliku maa pindala 153 426 hektarit (16,3% kogu põllumajandusmaast) ning mahetootjaid 1553. Lisaks on kontrollitud 40 579 ha looduslikke korjealasid. Maheettevõtted on aasta-aastalt suurenenud, nende keskmine mahepõllumajandusmaa pind on 99 hektarit. Üheksa Eesti suurima maheettevõtte pindala ulatub üle 1000 hektari.

Mahetootjate arvu poolest on esikohal Võrumaa, mahemaa pindala poolest aga Saaremaa (joonised 3 ja 4). Kõige suurem on mahepõllumajandusmaa osakaal Hiiumaal, kus see moodustab kogu põllumajandusmaast ligi kaks kolmandikku.

Viimastel aastatel on hoogustunud mahetöötlemise ja -turustamise areng. 2013. a lõpus oli mahepõllumajanduse registris kokku 191 töötajat, pakendajat, toitlustajat, ladustajat ja turustajat. Mahetooted on kõige laiemas valikus saadaval ökopoodides, kuid käibe poolest on müüakse mahetoitu tavapoodides rohkem. Järjest väheneb otsemüügi osatähtsus.

Tarbijate huvi mahetoitu osta on viimastel aastatel tuntavalt suurenenud. Loodetavasti jõuab mahetoitu töötlemise ja turustamise arenedes lähiaastatel kõigi soovijateni.

Konkursi Parim mahetootja 2013 võitja Margus Lille Kiltisimäe talust
Margus Lille from Kiltisimäe farm - the winner of the competition
of the best organic producer in 2013

Mahetootjad paistavad silma

Alates 2010. aastast korraldatakse Eesti aasta parima mahetootja ja parima mahetoote konkursse. 2013. a **parimaks tootjaks** kuulutati **Margus Lille Kiltsimäe talu** Harjumaalt ning **parimaks tooteks** Läänemaa ettevõtte **Tammejuure talu öko kanepiõli**.

Mahetootjad olid 2013. a edukad ka teistel konkurssidel.

Eestimaa Talupidajate Keskliidu konkursi **“Eesti parim talu 2013”** noortalunike kategoorias saavutas II koha **Taivo Koka Talu (Selgur ja Karin Sepp)** Võrumaalt.

Aasta põllumehe 2013 konkursil pälvis **elutöö preemia** lihaveisekasvataja **Leino Vessart** Raplamaalt. 18 konkursi nominendist 5 olid mahepõllumehed.

Neljandat aastat Läänemere äärsetes riikides ühiselt korraldatava konkursi **“Läänemere-sõbralik põllumajandustootja”** võit tuli esmakordselt Eestisse. Tiitli pälvis **OÜ Saidafarm** Harjumaalt. Saidafarm tõsteti üheksa riigi talunike seast esile uuenduslike, mitmekesiste ning säästlike lahenduste kasutamise eest suurtootmises.

Development of organic farming in Estonia

The Estonian organic farming movement began in 1989 when the Estonian Biodynamic Association was founded.

The association used IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements) standards to work out the first Estonian organic agriculture standards, and started to use the trademark „ÖKO“ and also started to control the producers.

In 1992 the regional organization **South-East Estonian Bios** was established. Later it acted also as control body.

In the early 1990's several local organic organizations were founded (in Võru, Saare, Lääne and Viljandi Counties).

In the mid 1990's the **Centre for Ecological Engineering** started actively organising educational events, published informational brochures and brought to life development projects.

The year 1997, when the **first Estonian Organic Farming Act** came into force, can be seen as the beginning of a new phase of development.

The Estonian Organic Farming Foundation was created in 2000 and has been very active in developing organic farming. The **Agri-Environment Bureau** was founded by the Ministry of Agriculture in 2000. The bureau was responsible for the oversight of organic farming. From 2004 the **Organic Agriculture Bureau** assumed oversight responsibilities.

The last decade has seen the creation of several local production organizations – in Saare, Hiiu, Harju, Ida-Viru and Lääne-Viru Counties.

The first organic producers cooperative **Eesti Mahe** (Estonian Organic) was founded in 2003, initially it was called Eesti Maheliha (Estonian Organic Meat) and was renamed in 2007. Current membership is nearly 100. In 2008 in southern Estonia small-scale organic farmers established the trading cooperative **Lõuna-Eesti Toiduvõrgustik** (South-Estonian Food Network). Export oriented cereal growers have established the cooperative **Wiru Vili** in 2010.

In 2008 the **Research Centre of Organic Farming** was established in order to integrate different organic farming and food studies at the Estonian University of Life Sciences and to activate further activities.

In July 2006, eight organic farming organizations founded the **Estonian Organic Farming Platform**, the main aim of which is to develop the organic farming sector. All active Estonian organic farming organizations took part in founding the platform: The Estonian Biodynamic Association, Estonian Organic Meat, Estonian Organic Farming Foundation, Harju Organic Farmers' Association, Hiiu Organic, Läänemaa Organic Farmers' Society, Saare Organic and the Centre for Ecological Engineering. All newly founded organic organizations have joined the platform: The South-Estonian Food Network and Research Centre of Organic Farming, Virumaa Organic Producers and Wiru Vili.

The Estonian Organic Farming Foundation and the Estonian Biodynamic Association are also members of a worldwide umbrella organization for the organic movement, **IFOAM**. The first of these represents Estonia in the IFOAM EU Group.

Information about organic farming

Information about organic farming can be found from many sources. With the support of the Ministry of Agriculture and the European Union several **publications** about organic agriculture have been published, mainly put together by the Estonian Organic Farming Foundation and the Centre for Ecological Engineering. The latter organization has also been publishing an **organic magazine „Mahepõllumajanduse leht“** since 1996. Sixty-three issues of the magazine have been published.

Organic producers are offered **free courses** in organic farming, processing and marketing.

Producers can reach out for help from organic advisors, but unfortunately there are no advisers for processors.

Research has been carried out mainly by the Estonian University of Life Sciences, the Agricultural Research Centre and the Estonian Research Institute of Agriculture.

Information about organic farming is available
in Estonian on the websites

www.maheklubi.ee and www.agri.ee

Maheklubi in Facebook: www.facebook.com/maheklubi

*Mahetoidu õu Eesti Vabaõhumuuseumi Leivapäeval
Organic food fair in the Estonian Open Air museum*

Organic farming in 2013

Organic production has grown rapidly (figure 1 & 2, p 16). There are many farmers who want to manage land organically. Their conversion has been possible with the financial support given per organic hectare since the year 2000.

By 2013 organic land (153,426 ha) was about 16.3% of all agricultural land in use, with 1,553 organic producers. In addition, 40,579 ha of natural areas were certified. The size of organic farmland has expanded from year to year, to an average area of 99 hectares. Nine of Estonia's largest organic farms have over 1000 hectares of land.

The largest number of organic producers is in Võru County, but the largest amount of organic land is in Saaremaa (figure 3 & 4, p 17). In Hiiu County nearly two thirds of all agricultural land is organic.

During last years the development of organic processing and marketing has shown good growth: the organic farming register had a total of 191 organic food processors, caterers and traders.

Best variety of organic products is available in specialist organic shops, but their total turnover is bigger in conventional stores. The importance of direct sales is decreasing.

Consumer interest in purchasing organic food has increased considerably. Organic processing and marketing will undoubtedly develop soon, making organic food much more widely available.

Organic farmers stand out

Since 2010, the competition **for the best Estonian organic producer** and the best organic product has been organised. In 2013 the best producer was **Margus Lille Kiltisimäe Farm** from Harju County and the **best product** was organic **hemp oil** made by **Tammejuure Farm** located in Lääne County.

Organic farmers also participated successfully in other national competitions.

In the competition "Best family farm 2013" organised by the Estonian Farmers Union, **Taivo Koka Farm (Selgur and Karin Sepp)** from Võru County achieved second place in the category of Young Farmers.

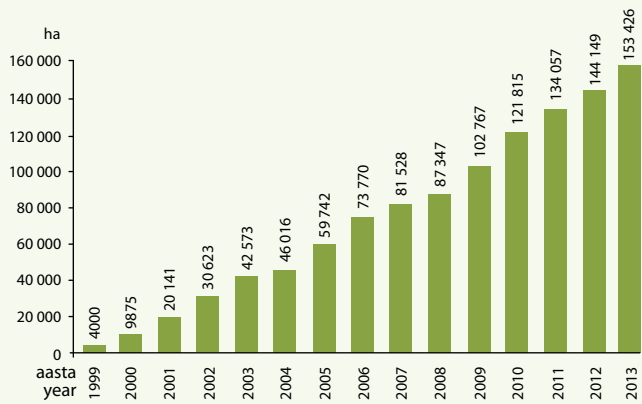
In the competition "Farmer of the year 2013" beef breeder **Leino Vessart** from Rapla County was awarded with a lifetime achievement award. Five of eighteen of the competitions' nominees were organic farmers.

In the fourth year of the competition "Baltic Sea Farmer of the Year Award", encompassing nine countries around the Baltic Sea, the winner was an Estonian farm for the first time. This title was awarded to **Saidafarm** from Harju County for implementing large-scale sustainable and innovative production methods.

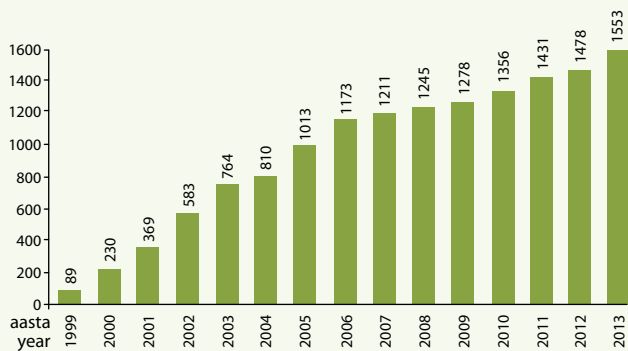
*Karin ja Kairi Kuusemaa Tammejuure talust esitlevad ettevõtte kanepitooteid
Karin ja Kairi Kuusemaa from Tammejuure farm present their hemp products*

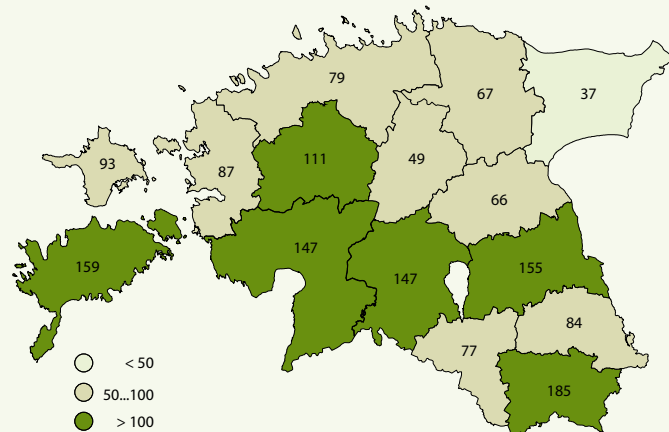
Joonis 1. Mahepõllumajandusmaa pindala 1999–2013, ha

Figure 1. Area of organic land 1999–2013, ha

Joonis 2. Mahepõltootjate arv 1999–2013

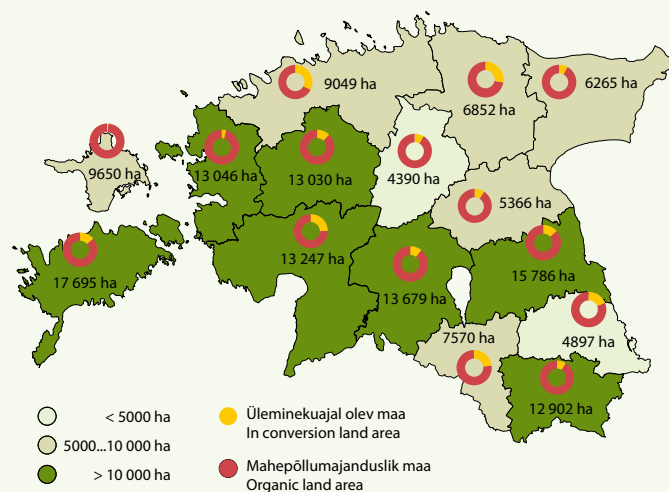
Figure 2. Number of organic farms 1999–2013

Joonis 3. Mahepõltootjate paiknemine Eestis

(Mahepõllumajanduse registri andmetel, 2013)

Figure 3. Location of organic farms and organic land by counties in Estonia (Data of organic farming register, 2013)

Joonis 4. Mahepõllumajandusmaa paiknemine Eestis maakonniti

(Mahepõllumajanduse registri andmetel, 2013)

Figure 4. Location of organic land by counties in Estonia (Data of organic farming register, 2013)

Tabel 1. Mahepõllumajanduslik taimekasvatus Eestis 2012–2013
(Mahepõllumajanduse register, 2013)

Table 1. Organic plant production in Estonia in 2012–2013
(Organic farming register, 2013)

	2012	2013	sh/incl.	
	KOKKU / TOTAL	KOKKU / TOTAL	ülemineku- ajal / in conver- sion	Ülemineku- aja läbinud / converted
	ha	ha	ha	ha
Põllumaa / Arable land	63 932,8	65 212,57	7606,13	57 606,44
Teravili / Grain	23 625,9	23 090,06	2280,08	20 809,98
Kaunvili / Pulses	1916,6	2299,12	564,78	1734,34
Tehnilised kultuurid / Industrial crops	3077	3438,55	372,55	3066,00
Kartul / Potatoes	208,3	198,88	18,42	180,46
Avamaa köögivilja / Field vegetables	108,6	132,3	24,95	107,35
Maasikas / Strawberries	31,3	36,42	8,72	27,70
Söödajuurvili / Root vegetables for fodder	12,3	12,43	4,39	8,04
Lühiajaline rohumaad (kuni 5-aastased heintaimed) / Grasslands (up to 5 years)	30 099,4	30 547,93	3387,24	27 160,69
Maitse- ja ravim- taimed / Herbs	51,2	26,54	0,40	26,14
Haljasväetistaimed / Green manure	1315,9	924,13	23,18	900,95
Mustkasa / Black fallow	3485,2	4505,36	921,36	3584,00
Katmikukultuurid / Greenhouses	1,1	0,85	0,06	0,79
Viljapuuad / Fruits	506,6	498,56	136,14	362,42
Marjaad / Berries	1056,7	1170,00	288,18	881,82
Sarapuu / Hazel	6,4	6,43	0	6,43
Puukool / Nursery	0,97	1,88	0,47	1,41
Seened / Mushrooms	1,9	1,93	0	1,93
Püsirohumaad / Permanent grassland	59 256,2	65 389,18	10 996,71	54 392,47
Looduslik rohumaad / Natural grassland	17 303,9	18 890,70	2433,27	16 457,43
Kasutamata põllu- majandusmaa / Unused agricultural land	191,3	120,39	35,49	84,90
Karjatav mittepõllu- majanduslik maa / Grazed non-agricultural land	1892,6	2134,52	319,81	1814,71
Maa kokku/Total	144 149,5	153 426,16	21 816,20	131 609,96

Lisaks korjatakse saadusi 40 759 ha mitteharritatavatel aladel.
In addition there is 40,579 ha of wild collection area.

Mahepõllumajanduslik taimekasvatus

2013. aastal suurenes mahemaa pind võrreldes 2012. aastaga 6%, 153 426 hektarini, millest üleminekuaja oli läbinud 131 610 ha (86%), vt tabel 1.

Mahepõllumajanduslikku taimekasvatust iseloomustab rohu-
maade suur osatähtsus, 76% (2008. a 81%). Tuleb aga arvestada,
et siia hulka kuuluvad ka külvikorras olevad lühiajalised rohu-
maad, mis on vajalikud mullaviljakuse säilitamise seisukohast.

Teravilja kasvatati 2013. aastal 23 090 hektaril, sellest oli üle-
minekuaja läbinud maad 20 810 hektarit. Teravilja pind on viie
aastaga (võrreldes 2008. a) suurenenud 2 korda. Teravilja kasva-
tab 658 ettevõtet, suurim pind ühes ettevõttes oli 570 ha (Tar-
tumaal). Kõige rohkem kasvatatakse kaera, mis hõlmab 50%
teraviljade pinnast (kokku 11 523 ha / sh üleminekuaja läbinud
10 300 ha). Kaera kasvatatakse põhiliselt loomasöödaks. Järgnevad
rukis (3686 ha / 3532 ha), nisu (3515 ha / 3136 ha) ja oder
(2764 ha / 2416 ha). Eripärasemaid kultuure on speltanisu (218 ha /
105 ha). Seoses ekspordivõimalustega laieneb toiduteravilja
kasvatamine.

Kuigi tehniliste kultuuride kasvupind on võrreldes 2008. a suu-
renenud üle seitsme korra, kasvatatakse neid ikka veel vähe.
Nende pind oli 2013. a 3439 ha, sh üleminekuaja läbinud maal
3066 ha. Kasvatatakse eelkõige rapsi ja rüpsi, aga ka lina, valget
sinepit, kanepit, köömnet, tutra ja õlirõigast.

Maheköögivilja pind suurenes viimase viie aastaga üle kahe korra
(2013. a kokku 132 ha / sh üleminekuaja läbinud 107 ha). See
pole aga ikka veel piisav ning praegune kvaliteetse toodangu
maht ja valik nõudlust rahuldada ei suuda. Oma osa etendavad
siin maheköögivilja väike saagikus, rohke käsitsitöö ja heade
säilitusvõimaluste puudumine. Köögivilja kasvatatakse enamas-
ti väga väikestel pindadel, mis teeb investeeringute tegemise
keeruliseks. Suurima köögivilja pinnaga (25 ha) ettevõtte asub
Viljandimaal.

Kartuli pind (kokku 199 ha / sh üleminekuaja läbinud 181 ha) on võrreldes 2008. aastaga kasvanud vaid mõne protsendi võrra.

Viljapuuadades on valdavalt õunapuud (kokku 405 ha / sh ülemineku läbinud 281 ha), pisut on ka ploome, pirne ja kirsse. Marjakultuuridest väärrib eraldi nimetamist astelpaju, mida kasvatatakse võrreldes teiste marjadega suurel pinnal (832 ha / 627 ha). Levinumad on veel must sõstar (141 ha / 115 ha), mustikas (66 ha / 44 ha), punane sõstar (39 ha / 26 ha), maasikas 36 ha / 28 ha) ja vaarikas (37 ha / 35 ha).

Maitse- ja ravimtaimi, marju ja seemi korjatakse ka kontrollitud mitteharityvatelt aladelt. 2013. a oli 38 ettevõtet tunnustatud looduslikult kasvavate saaduste korjamise alasisid 40 579 hektarit, sh ühel Lõuna-Eesti ettevõttel 39 191 ha.

Mahepõllumajandusliku seemnekasvatusega tegeles 7 ettevõtet. Peamiselt kasvatati teraviljade, liblikõieliste, kõrreliste ning mõnede köögiviljakultuuride (tomat, porgand) seemet.

Seenekasvatuse pind oli 1,93 ha, peamiselt kasvatati austerservikut.

Organic plant production

In 2013 organic land has increased by 6% compared to 2012, up to a total of 153,426 ha, of which 131,610 ha (86%) have gone through the conversion period.

As is characteristic of organic agriculture, large areas were grasslands (76% in 2013, 81% in 2008). It must be taken into account that short-term grasslands are important in crop rotation to maintain the soil fertility.

23,090 ha were covered by grains, incl. 20,810 ha on converted land, showing a doubling in growth in five years (compared to 2008). Of the organic farmers, 658 were growing grain; the largest grain area on one farm was 570 ha (in Tartu County). The most popular crop was oats, at 50% of the total grain area (11,523 ha in total / incl. 10,300 ha on converted land). Oats were mostly grown for animal feed. Oats were followed by rye (3,686 ha / 3,532 ha), wheat (3,513 ha / 3,136 ha) and barley (2,764 ha / 2,416 ha). An interesting crop is spelt wheat (218 ha / 105 ha). Food grain production has been growing especially in recent years due to export possibilities.

The amount of organic industrial crops grown is still small, although their area increased by more than seven times in five years. In 2013 this area was only 3,439 ha, incl. 3,066 ha converted. The most common crops grown are oil seed rape and turnip rape, others are flax, white mustard, hemp and caraway.

Organic vegetable growing (132 ha in total / incl. 107 ha converted) has more than doubled compared to 2008, however the current quantity and selection of vegetables is not enough to meet consumer demand. Small yields, the large amount of labour required and a lack of good storage facilities are significant factors. Also, making investment in vegetable growing is difficult as growing areas in farms are usually very small. The farm with the largest vegetable area (25 ha) is located in Viljandi County.

In comparison to 2008 the area where potatoes are grown (in 2013 199 ha in total / 181 ha on converted land) has only slightly increased.

The most popular fruits grown are apples (405 ha / 281 ha converted). Plums, pears and cherries are grown as well. It is worth noting that among berries the area of organic seabuckthorn is relatively large (832 ha / 627 ha). Besides seabuckthorn, blackcurrant (141 ha / 115 ha), bilberry (66 ha / 44 ha), redcurrant (39 ha / 26 ha), strawberry (36 ha / 28 ha) and raspberry (37 ha / 35 ha) are most popular.

Herbs, berries and mushrooms are also picked from uncultivated natural areas. 38 enterprises had 40,579 ha of natural areas under inspection in 2013, incl. one enterprise in South-Estonia with 39,191 ha.

Organic seed was grown on seven farms. Mostly the seed of cereals, legumes and some vegetables were grown.

Mushrooms, mostly oyster mushrooms were grown on 1,93 ha.

Mahepõllumajanduslik loomakasvatus

Maheloomakasvatusega tegeleb ligi kaks kolmandikku mahe-tootjatest (977 tootjat). Kasvatatakse eelkõige lambaid (2013. a 47 566 looma, sh üleminekuaja läbinud 45 775) ja veiseid (35 582, sh üleminekuaja läbinud 32 764). Lihaveiste arv on viimase viie aastaga peaaegu kahekordistunud. (Tabel 2)

Väärrib märkimist, et üle poole kõigist Eesti lammastest peetakse mahepõllumajanduslikult. Lambakasvatusega tegeles 2013. a 358 ettevõtet, rohkem kui 100 lambaga ettevõtteid oli 116. Kõige rohkem peeti mahelambaid Saaremaal (11 658), Valgamaal (7321) ja Võrumaal (4948). Kõige suuremas lambakarjas oli 2969 looma (Valgamaal). Kitsete pidamine pole veel kuigi suurt populaarsust saavutanud, kuigi ka nende arv (2013. a 1245) on võrreldes 2008. a suurenenud 55%. Kitsekasvatajaid on 53, kõige suuremas karjas oli 318 looma (Ida-Virumaal).

Liha tootmiseks kasvatatavate veiste ammlehmi pidas 500 tootjat, ammlehmi oli kokku 10 882. Rohkem kui 30 ammlehma oli 126 tootjal. Kõige suuremas karjas oli 162 ammlehma (Võrumaal). Maakonniti oli kõige rohkem ammlehmi Läänemaal (1498), Hiiumaal (1167) ja Pärnumaal (1183).

Mahedalt peetavaid lüpsilehmi oli 170 ettevõttes kokku 2609. Mahetootjate piimakarjad on enamasti väikesed. Rohkem kui 30 lüpsilehmaga karju oli vaid 24. Suurimas karjas oli 231 lüpsilehma (Võrumaal), veel ühes karjas oli üle 100 lüpsilehma. Nii piimakarja pidajate kui ka lüpsilehmade arv on viimastel aastatel vähenenud. Maakonniti oli mahedalt peetavaid lüpsilehmi kõige rohkem Viljandimaal (485), Saaremaal (404) ja Võrumaal (382).

Teisi loomaliike kasvatatakse mahetootmises veel üsna vähe (tabel 2), kuigi huvi nende kasvatamise vastu on hakanud suurenema.

Sigu peeti 26 ettevõttes, kõige suurema emiste arvuga karjas oli 42 emist (Järvamaal).

Munakanu peeti 142 ettevõttes, suurem osa kasvatas neid oma tarbeks. Rohkem kui 100 munakana oli vaid 18 ettevõttes. Suurimas munakanakasvatuse ettevõttes oli 6500 munakana (Lääne-Virumaal). Suuruselt kahes järgmises on 1000 kana ringis.

Populaarsust kogub küülikukasvatuse. Mahedalt pidas küülikuid 14 ettevõtet, vaid kahes neist oli üle 100 küüliku (Pärnumaal ja Tartumaal).

Viimastel aastatel on hakanud suurenema ka mesilasperede arv. Mahemesinikke oli 32, kokku oli neil 1510 mesilasperet, suurim mesilasperede arv ühes ettevõttes oli 347 (Raplamaal).

Table 2. Maheloomade arv 2012–2013 (Mahepõllumajanduse register, 2013, kohapealse kontrolli andmetel. Statistilised andmed seisuga 31.12.2013, avaldatakse 1. juuliks 2014)

Table 2. Number of organic animals in 2012–2013 (Organic farming register, 2013, according to on-site inspection data. Statistical data from 31.12.2013, will be published 01.07.2014)

	2012	2013	sh / incl.	
	KOKKU / TOTAL	KOKKU / TOTAL	Üleminekuajal / in conversion	Üleminekuaja läbinud / converted
Veised / Cattle	31 431	35 582	2818	32 764
sh lüpsilehmad / incl. milking cows	2937	2609	88	2521
sh lihaveise ammlehmad / incl. suckler cows	9532	10 882	840	10 042
Lambad / Sheep	48 314	47 566	1791	45 775
Kitsed / Goats	1108	1245	26	1219
Hobused / Horses	2068	2136	80	2056
Sead / Pigs	1139	890	19	871
Kodulinnud / Poultry	30 648	28 582	944	27 638
sh munakanad / incl. laying hens	9051	16 820	583	16 237
Küülikud / Rabbits	436	1524	11	1513
Mesilased (perede arv) / Bee Hives	864	1510	451	1059

Organic animal husbandry

Nearly two thirds of organic farmers in Estonia (977) keep animals. Foremost are organically raised sheep (47,566 animals in 2013, 45,775 converted) and cattle (35,582 animals in 2013, 32,764 converted). In the last five years the number of beef cattle has almost doubled. (Table 2)

It is remarkable that more than half of all sheep in Estonia are organic. There were 358 organic enterprises who kept sheep and 116 enterprises with more than 100 sheep in 2013. The largest number of organic sheep are kept in Saare County (11,658), followed by Valga (7,321) and Võru Counties (4,948). The largest flock had 2,969 sheep (in Valga County).

Keeping goats is still not very common, although the number of goats (1,245 in 2013) has increased by 55% compared to 2008.

The total number of goat keepers was 53; the largest herd had 318 goats.

Suckler cows were kept organically by 500 farmers. Altogether there were 10,882 suckler cows in 2013. There were 126 farms with herds of 30 or more suckler cows; the largest herd had 162 suckler cows. The three counties with the largest numbers of suckler cows are: Lääne County (1,498), Hiiu County (1,167) and Pärnu County (1,183).

Altogether 170 farms had milking cows with numbers totalling 2,609 in 2013. These numbers have decreased in recent years. Usually there are only a few dairy cows on these farms. There were only 24 farms that kept more than 30 cows. The largest herd had 231 milking cows (in Võru County), apart from this there was one more herd with over 100 cows. Comparing counties Viljandi County had the highest number of cows (485), followed by Saare County (404) and Võru County (382).

Other animals are kept in quite small numbers (table 2), although interest in raising them has started to increase. Pigs are kept on 26 farms, and the highest number of sows per farm is 42 (in Järva County). Laying hens are kept on 142 farms, most of them for self-consumption. Only 29 farms had more than 100 laying hens. The largest egg producer has 6,500 laying hens (in Lääne-Viru County). Two other big farms have ca 1,000 laying hens. Raising rabbits is gaining in popularity. Fourteen farms kept rabbits organically, but only two of them had more than 100 rabbits (in Pärnu and Tartu Counties).

The number of organic beehives has increased in recent years, but the number of organic bee-keepers is still quite small. Thirty-two bee-keepers have in total 1,510 hives, the largest one has 347 hives (in Rapla County).

Mahetoidu töötlemine

Mahetoidu töötlejaid oli 2013. aastal 84. Paljud töötlejatest valmistavad nii mahe- kui ka tavatoodangut. Enamik töötlejatest olid väikeettevõtted. Mahetoojaid, kes ka töötlemisega tegelevad, oli 2013. aastal 34.

Töödeldakse kõiki peamisi tootegruppe – piima, liha, teravilja, marju, puu- ja köögivilju ning maitse- ja ravimtaimi. Kõige rohkem oli 2013. a puuvilja-, köögivilja- ja marjatöötlejaid (30) ning tera- ja kaunviljatöötlejaid (18). Mahetoodete töötlemise mahud aastatel 2012-2013 on esitatud tabelis 3.

Kuigi toodete valik laieneb, on see ikka veel suhteliselt väike. Kõige laiemas valikus toodetakse mahlu ja moose, teraviljatooted ning tee- ja maitsetaimesegusid. Tarbijad on hästi vastu võtnud sel aastal uute toodetena turule toodud jäätised ja laia valiku šokolaade.

Töötlejate vähesus ja nende tootmismahude väiksus on mahetoidu kättesaadavuse peamisi takistusi. Enamasti peavad suured tööstused mahetoorme koguseid ja maheturgu veel liiga väikeseks, logistikat kalliks ning kahe tootmissuuna (mahe ja tava) ühendamist keerukaks.

Paljudel mahetootjatel on küll huvi oma saadusi väikeses mahus töödelda, kuid tihti selgub, et selleks vajalikud investeeringud ja muud kulutused on võrreldes loodetava käibega ebaproportsionaalselt suured. Väiketöötlemise käivitamist takistab ka toetuste ja oskusteabe nappus. Seetõttu korraldatakse ka järjest rohkem töötlemiskoolitusi. Koostatud on juhendmaterjalid tegevuse alustamiseks puu- ja köögiviljade ning marjade, teravilja, liha ja piima väikekäitlejatele.

Viimastel aastatel on mahetöötlejate hulk hakanud siiski suurenema ja turule tuleb uusi häid tooteid.

Tabel 3. Mahetoodete töötlemise mahud aastatel 2012–2013, tonni (VTA, 2013)

Table 3. Volume of processed products 2012–2013, tons (VFB, 2013)

Toidugrupp / Product group	2012	2013
Tera- ja kaunviljatooted / Cereal products	702,4	678,6
Piimatooted / Milk products	149,4	156,5
Pagari-, kondiitri- ja makaronitooted / Bakery and pasta products	112,1	144,2
Liha, lihatooted / Meat products	171,5	168,0
Tooted puu- ja köögiviljadest, kartulist, marjadest, sh metsamarjadest / Vegetables, potato, fruit and berry (incl. forest berries) products	169,4	313,9
Taimeteed, maitseained / Herb teas and mixtures	3,1	3,7
Mesi lisandiga / Honey with flavourings	0,6	2,2
Külmpressitud toiduõli / Cold pressed oil	8	72,7
Kalatooted / Fish products	30,9	156,1
Pärm / Yeast	41,4	15,7
Alkohoolsed joogid (tuh. liitrit) / alcoholic beverages (thousand litres)	182,5	106,1
Limonaad (tuh. liitrit) / Lemonade (thousand litres)		14,6
Šokolaad ja kompvekid / Chocolate and candy		4,9
Valmistoidud / Prepared foods		10,7
Sojatooted / Soya products		2,6

Tabel 4. Mahetoidu töötlemisega tegelevate ettevõtete arv 2010–2013. a tootegruppide kaupa (Mahepõllumajanduse registri andmetel, 2013)

Table 4. The number of organic processors according to product category 2010–2013 (Data of organic farming register, 2013)

Toidugrupp / Product group	2010	2011	2012	2013
Tera- ja kaunviljatooted / Cereal products	11	17	16	18
Piimatooted / Milk products	5	4	5	5
Pagaritooted, kondiitritooted / Bakery products	4	4	9	11
Liha, lihatooted / Meat products	4	5	8	8
Tooted puu- ja köögiviljadest, kartulist, marjadest, sh metsamarjadest / Vegetables, potato, fruit and berry (incl. forest berries) products	14	16	29	30
Taimeteed, maitseained / Herb teas and mixtures	6	7	8	10
Külmpressitud toiduõli / Cold pressed oil	0	2	1	4
Mesi lisandiga / Honey with flavourings	1	1	1	1
Kalatooted / Fish products	0	1	1	1
Sojatooted / Soya products	0	1	1	1
Pärm / Yeast	0	1	1	1
Muud joogid / Other drinks	0	2	4	4
Ettevõtteid kokku* / Total*	40	55	90	84

* Mitmed ettevõtted töötlevad 2–3 tootegruppi / Several processors are processing 2–3 product categories

Processing of organic food

In 2013 there were 84 registered organic processors in Estonia. Many of them produced organic as well as conventional products. Most of the processors are small-scale enterprises. Thirty-four organic farmers are also processing their own products.

All the main product groups are processed: milk, meat, cereals, fruits, berries, vegetables and herbs. In 2013 the largest number was fruit, berry and vegetable processors (30) and cereal processors (18).

Although growing, the product range is still limited. Good examples of new products are ice-creams and wide variety of chocolates.

The small number and small production amounts of organic food processors are among the main reasons why local organic food is not generally available. Large industries often find the available quantities of organic raw ingredients to be too small, the logistics too expensive and the combination of the two types of industry (organic and conventional) too complicated.

Many organic farmers have an interest in the small-scale processing of what they grow themselves, but it is often the case that the investment needed to get started is disproportionate to the possible turnover. A shortage of support funding and specific knowledge of small-scale processing set up are among the hindering factors. Recently several processing training events have been organized and information materials (meat, milk, cereals, vegetables, berries and fruit processing) have been published to improve this situation. The Veterinary and Food Board has prepared, and made available on its website, several practical guidelines.

In last years the number of organic processors has started to increase and new good products are coming to the market.

Mahetoidu pakkumine toitlustusasutustes

Mahetoitlustamine teeb Eestis alles esimesi samme. Et ELis ühtsed nõuded mahetoitlustamisele puuduvad, siis on riikidel võimalik mahetoitlustamisele kehtestada siseriiklikud nõuded. Eestis on siseriiklikud nõuded olemas, kuid nende keerukuse tõttu on seni veel mahetoitlustajaid väga vähe.

Põllumajandusministeerium on võtnud eesmärgiks süsteemi lihtsustada ja ärgitada toitlustajaid mahetoitu menüüsse võtma. Alates 1. juulist 2013 ei pea mahetoitu pakkuvad toitlustusettevõtted enam olema vastavalt tunnustatud, vaid peavad olema teavitatud. Nõue kehtib nüüd aga ka laste-, tervishoiu- ja hooldekandeaasutusele, kellel varem tunnustamise kohustus polnud. Teavitamine tähendab, et Veterinaar- ja Toiduametile on esitatud avaldus mahetoitlustamiseks ning mahetoidu pakkumisel järgitakse mahetoitlustamise nõudeid. Mahetoitlustamise uued, lihtsustatud nõuded on aga alles väljatöötamisel ja valmivad 2014. aastal. Mitmed restoranid, kes kasutavad mahetoorainet, hinnates selle head kvaliteeti, pole seetõttu teavitatud ega saa mahetoidule viidata.

Mahetoidu pakkumisest lasteaasutustes on VTAd teavitanud kokku 7 ettevõtet, kes toitlustavad 5 kooli ja 5 lasteaeda. Mahetoitlustamisega tegeleb veel 4 ettevõtet, kes pakuvad mahetoitu 6 toitlustuskohas.

Kuigi koolide ja lasteaasutuste huvi mahetoidu vastu on viimastel aastatel kasvanud, jääb mahetoidu kasutuselevõtt sageli selle kõrgema hinna ja keeruka logistika taha.

2013. aastal korraldati lasteaasutuste toitlustajatele ja lastele mitmeid mahetoidu teemalisi üritusi, nt toimus mahetoidu konverents, peeti seminare ja töötubasid.

Organic catering

Organic catering is still in the initial stage in Estonia. As the EU does not regulate organic catering, the relevant rules can be established with national legislation. Estonia has relevant national legislation, but there are very few organic caterers, because the current rules are too complicated.

The ministry aims to implement simplified rules for organic caterers to encourage restaurants to enter the organic system. Since 1st July 2013 caterers starting organic catering do not have to be approved, but have to be announced (also catering in schools and kindergartens, hospitals etc., who did not have the approval obligation earlier). This means that they have to make the relevant announcement to the Veterinary and Food Board and follow organic catering rules. However, new simplified rules for organic catering are still in preparation and are planned to be launched in 2014. Therefore several restaurants which are using organic food because of its good quality cannot make reference to organic food, because they are afraid of the complicated rules.

In 2013, in total 7 operators announced about organic catering in 5 schools and in 5 kindergartens. In addition organic food was provided by 4 operators in 6 units.

Although the interest of kindergartens and schools in offering organic food has grown, quite often the higher price and complicated logistics are the main obstacles to preferring organic products.

In 2013 several events about organic food were implemented for the personnel and pupils of schools and kindergartens, e.g. conferences, seminars and practical workshops.

Mahetoidu turustamine

Mahetoidu turumaht suureneb iga aastaga. Kodumaiste mahe- toodete hinnanguline jaemüügi käive oli 2012. a 8,3 mln € (2011. a 6,01 mln €). Suur osa turul olevast mahetoodangust on sisse toodud teistest Euroopa riikidest. Kuigi 2013. a turuandmed pole veel kättesaadavad, on ettevõtjate hinnangul mahetoidu müük suurenenud ka sel aastal.

Mahetoodete hinnalisa võrreldes tavatoodetega sõltub suurel määral tootegrupist. Mõnel juhul on mahetooded odavamad, hinnalisa ei olegi või on see minimaalne (nt teesegud, lihavesi- liha), mõnel juhul on aga mahetooded (nt kartul, mõned köögi- viljad, jahud, munad) kaks korda ja rohkemgi tavatoodetest kalli- mad. Oluliseks hinnavahe põhjuseks on lisaks tootmisviisi erine- vustest tulenevale hinnavahele ka väikesed toodangu mahud ja suur logistikakulu.

Mahepõllumajanduse registris oli 2013. aastal üle 100 turustami- sega tegeleja. Lisaks neile on terve hulk jaemüüjaid, kes müüvad vaid pakendatud mahetoitu ning seega registris olema ei pea.

Üle Eesti on mahetoiduga kauplevaid väikepoode 40 ringis, neist umbes pooled asuvad Tallinnas. Selliseid poode leidub ka ena- mikes maakonnakeskustes ja mujalgi. Ainult internetis toimivaid müügisüsteeme on ligi kümme. Mahetoitu müüakse järjest roh- kem suurtes toidupoodides. Valiku toodetest leiab nt Tallinna ja Tartu Kaubamajast, Solarisest, Stockmannist ning Selveri, Rimi, Prisma, ETK (sh Maksimarketid) ja Maxima keti poodidest. Keti- poodide suurim kodumaise mahekauba valik on nelja Rimi poe Talu toidab müügi- aladel.

Mahetootjad müüvad oma kaupa mitme linna turgudel. Mahe- toodangu pakkujad käivad ühiselt väljas ka laatadel ja messidel.

Tallinlastele ja tartlastele näiteks aga tuuakse mahetalunike kaup tellimise peale koju kätte. Viimasel aastal on hakanud tekkima ka otse tootjalt tarbijale võrgustikud, heade näidetena võib siin tuua Viljandi OTTi ja Nõmme OTTi.

Vaatamata sellele, et suur osa mahetoodangust müüakse otse ta- lust, on otsemüügi osakaal siiski vähenemas.

Tootjate kontaktid on kättesaadavad mahe- põllumajanduse registris www.pma.agri.ee.

Ehkki turustusvõimalused järjest laienevad ja tarbijate huvi suure- neb, müüakse mahetootlejate vähesuse tõttu suur osa kodumais- test mahesaadustest (suurem osa piimast ja lihast) tavatööstuste tooraineks. Positiivse näitena saab tuua tarbijate poolt hästi vastu võetud mahetoorpiima automaadid, mis on paigaldatud 15 Sel- veri, ETK ja Rimi keti kauplusse üle Eesti.

Eesti mahetoodangut müüakse vähesel määral ka teistesse ELi ri- ikidesse. Kõige suuremas mahus müüakse teravilja, mille kogused

on viimastel aastatel kasvanud märkimisväärselt. Järjest rohkem müüakse ka liha-, piima-, puuvilja- ja marjatooteid.

2013. aastal tegid maheorganisatsioonid riikliku turuarendustoe- tuse abil mahetoidu teavituskampaaniaid, mille raames korraldati mitmeid tarbijaüritusi, anti välja trükiseid, tehti reklaami välimee- dias ja raadios, publitseeriti mahepõllumajanduse teemalisi artik- leid jm. Aasta lõpus tutvustati sarnaselt eelmisele aastale mahe- põllumajandust ETV 4-osalises saatesarjas Mahemaa.

EMORi 2013. a uuringu andmetel ostis mahetoitu kord nädalas või sagedamini 8%, 1–3 korda kuus 15% ja harvemini kui kord kuus 26% elanikest. 43% elanikest ei olnud aasta jooksul mahetoitu ostnud. Mahetoidu ostjad nimetavad ostupõhjusteks, et see on tervislik (65%) ja maitsev (44%). Samuti on tähtis, et toit on ko- dumaine, lähikonnas toodetud (43%). Üle poole elanikest (57%) arvab, et mahetoidule ei tehta piisavalt reklaami.

Organic food in the marketplace

Organic food sales on the retail market are growing every year. Market volume of local organic food was 8.3 million € in 2012 (6.01 million € in 2011). Significant share of the organic products were imported from different EU countries.

Although statistical data about 2013 is not available yet, the op- erators confirm that sales have also grown in this year.

The price difference of organic and conventional products is de- pendent upon the product: some organic products have a simi- lar price to conventional products or they are even cheaper (e.g. herb mixtures, beef meat), but some are twice (and more) more expensive (e.g. some vegetables, potatoes, eggs, flours). Import- ant reasons for the higher price, besides the difference in the production system, are the small production amounts and high costs of logistics.

The organic farming register listed around 100 traders in 2013. In addition there are a lot of retailers selling only packaged food, and therefore they are not listed in the register.

In total more than 40 organic and health-shops can be found in Estonia; half of them are located in Tallinn. Such stores have opened in most county towns and other smaller towns. Approximately 10 internet shops are available. Organic food is also available on the shelves of conventional food stores. For example, selections can be found at Tallinn & Tartu Kaubamaja, Solaris, Stockmann and also at Selver, Rimi, Prisma, ETK (incl. Maksimarkets) and Maxima chain-stores. Most wide variety of domestic organic products is available in four Rimis, in Talu toidab areas.

Organic producers are selling their products at several farmers markets. They have also been jointly visiting fairs and events. A new development is the direct selling systems organised by the consumers themselves, good examples are the OTT systems in Viljandi and Tallinn.

Although a remarkable share of organic food is sold directly from farms, the share of direct selling is decreasing.

Producers' contact details are available from the Organic Farming Register at www.pma.agri.ee

Despite the widening market opportunities for organic food and a growing interest from consumers, the majority of products (mostly of milk and meat) are sold as conventional food to processing industries. This is due to a shortage of organic processing companies. A positive example of a new sales channel is raw milk vending machines in supermarkets – which are well received by the consumers.

A limited amount of Estonian organic products are sold to other EU countries. The largest amounts sold are cereals, and these amounts have significantly grown in last years. In 2013 several other processed products (meat-, milk-, fruit- and berry products) also increased volumes.

In 2013 several promotion activities were implemented. With state support for market development, organic farming organizations implemented promotional campaigns to the public: consumer events at farms and shops, publications, out-door commercials and commercials in radio, articles in different channels, etc. Like in previous year at the end of the year the four-part series Mahemaa (Organic land) was broadcast on national television, introducing organic farms and farming.

Based on EMOR study in 2013 8% of consumers bought organic food once a week or often, 15% bought it 1–3 times a month and 26% less than once a month. 43% didn't bought organic food in 2013. Consumers consider organic food healthy (65%) and tasty (44%). It is also important that food is local (43%). More than 57% think that organic food is not promoted enough.

Õigusaktid

Mahepõllumajanduse põhinõuded on ühesugused kogu Euroopa Liidus: peamised valdkonda reguleerivad õigusaktid on nõukogu määrus (EÜ) nr 834/2007 ja komisjoni määrus (EÜ) nr 889/2008, milles on sõnastatud mahepõllumajanduse olulisemad põhimõtted ja detailsed nõuded ning mille üks eesmärke on ka võimaldada kohalikest tingimustest lähtuvalt suuremat paindlikkust.

Lisaks ELi määrustele reguleerivad Eestis mahepõllumajandust mahepõllumajanduse seadus ja selle rakendusaktid.

Euroopa Liidu mahepõllumajanduse määrustes on kirjas taime- ja loomakasvatuse, vesiviljeluse, toidu ja sööda töötlemise, turustamise ning kontrolli ja märgistamise eeskirjad. Eesti õigusaktides täpsustatakse põhiliselt kontrolli ja märgistamisega seotud. Siseriiklikult on reguleeritud mahetoitlustamine, mille nõuded on kavas täpsustada 2014. aastal.

Õigusaktide parema arusaadavuse huvides on koostatud juhendmaterjal „Nõuete selgitus tootjale“, mida perioodiliselt kaasajastatakse, samuti käsitletakse mahetöötlemise ja märgistamise nõudeid mitmetes väikekäitlejatele mõeldud infomaterjalides.

Viited ELi määrustele ja Eesti õigusaktidele ning nendega seotud juhendid leiab Põllumajandusministeeriumi veebilehelt www.agri.ee (Põhivaldkonnad > Taime-tervis > Mahepõllumajandus), Põllumajandusameti veebilehelt www.pma.agri.ee (Valdkonnad > Mahepõllumajandus) ning Veterinaar- ja Toiduameti veebilehelt www.vet.agri.ee (Mahepõllumajandus).

Legislation

The basic rules for organic farming are uniform in all European Union member states. They are regulated by the EU Organic Farming Regulations (EC) no 834/2007 and (EC) no 889/2008. These regulations define the principles and detailed rules for organic farming, allowing some flexibility according to local conditions.

At the national level, organic farming is regulated by the Estonian Organic Farming act and ordinances associated with it. Extensive EU organic regulation provides detailed rules for production, processing, marketing, control and labelling. Estonian legislation mainly specifies control and labelling. Organic catering is nationally regulated. The relevant rules are planned to be simplified in 2014.

In order to provide better understanding of the legislation, information material explaining organic rules to producers is regularly published. Organic processing and labelling rules are explained in several information materials for small-scale processors.

References to the EU Regulations and Estonian Legal Acts, and also general organic farming information can be found on the Ministry of Agriculture's website www.agri.ee, from the Agricultural Board's website www.pma.agri.ee and from the Veterinary and Food Board's website www.vet.agri.ee.

Kontroll

Mahepõllumajanduse nõuete täitmist kontrollitakse põhjalikult, seda teevad olenevalt riigist kas eraõiguslikud või riiklikud järelevalveasutused.

2001. a kehtestati Eestis riiklik kontrollisüsteem. Põllumajandus- tootjaid kontrollib Põllumajandusamet (PMA), mahetoidu ja sööda töötlejaid, turustajaid (sh import) ja toitlustajaid Veterinaar- ja Toiduamet (VTA).

Mahepõllumajandusega tegeleda soovija peab kõigepealt taotlema PMAlt või VTAlt ettevõtte tunnustamist. Tunnustatud ettevõtte kantakse mahepõllumajanduse registrisse.

Põllumajandusettevõtte tunnustamiseks tuleb esitada nõuete kohane taotlus koos vajalike dokumentidega ettevõtte asukohajärgses maakonnas asuvale Põllumajandusameti maakonnakeskusele ajavahemikus 10. märts kuni 10. aprill. Kui soovitakse alustada mahepõllumajandusliku loomakasvatuse (juhul kui taimekasvatus on juba tunnustatud), katmikkultuuride või seenekasvatusega, sööda esmatootmisega ning seemne ja paljundusmaterjali ettevalmistamise ja turuleviimisega, merevetikate või vesiviljelusloomade tootmisega, saab taotluse esitada aasta läbi. Töötlejad ja turustajad saavad VTA vastava maakonna veterinaarkeskustele esitada tunnustamise taotluse aasta läbi.

Maheettevõtteid kontrollitakse kohapeal vähemalt üks kord aastas. Kui avastatakse nõuete rikkumine, on võimalik teha ettekirjutus, määrata trahv, keelata toodangu mahepõllumajandusele viitav märgistamine, nõuda üleminekuaja uuesti alustamist, või tunnustada ettevõtte tunnustamise otsus kehtetuks.

Nii tunnustamise kui ka järelevalve eest peavad maheettevõtjad igal aastal tasuma riigilõivu.

Igal aastal väljastavad järelevalveasutused ettevõttele tõendava dokumendi, kus on kirjas, milline toodang on ettevõttes mahe. Kõigi ettevõtete tõendavad dokumendid on kättesaadavad mahepõllumajanduse registris www.pma.agri.ee (Valdkonnad > Mahepõllumajandus > Mahepõllumajanduse register).

Control

Organic farming has strict inspection systems. Depending on the country, inspection systems are operated by private bodies or state authorities.

In Estonia, the state's inspection system was implemented in 2001, and the supervision of organic farm production became the responsibility of the Plant Production Inspectorate, while food and feed processing, and marketing (incl. importing) became the responsibility of the Veterinary and Food Board. From 1st January 2010, the Plant Production inspectorate has merged with the newly established Agricultural Board.

The basis for certification is an application for approval submitted either to the Agricultural Board or the Veterinary and Food Board. An approved enterprise will be entered into the organic farming register. An applicant wishing to register as an organic producer must supply relevant documents to the local bureau of the Agricultural Board from 10th March to 10th April. Applications to the Agricultural Board for the following can be entered all year round: animal husbandry (in which case organic plant production must have been already approved), mushroom growing, greenhouse production, and preparation/sale of organic seeds and propagation materials, and aquaculture production.

Processors and traders can submit their applications for approval to the local office of the Veterinary and Food Board all year round.

Companies previously registered are inspected at least once a year. When a violation of the requirements is discovered, a precept may be issued, or a fine imposed, the requirement to start a new conversion period may be enforced, or a decision to revoke approval may be taken.

Organic farmers have to pay state fees for certification and the yearly control inspection.

Every year the control authorities provide documentary evidence to operators listing the range of their products. For every operator this documentary evidence is published in the organic farming register at www.pma.agri.ee.

Märgistamine

MAHETOODE

Mahetootel kasutatakse mõisteid „mahepõllumajanduslik“ ja „ökoloogiline“ ning nende tuletisi või deminutiive kas eraldi või kombineerituna.

Mahetooted märgistatakse Euroopa Liidu maheloga, mis on kinnispakendis mahetoodetel kohustuslik (joonis 6). Lisaks sellele võib, aga pole kohustuslik kasutada Eesti riiklikku ökomärki (joonis 7).

Olenevalt tooraine päritolust tuleb tootele märkida „Eesti põllumajandus“, „ELi põllumajandus“, „ELi-väline põllumajandus“ või „ELi-sisene/-väline põllumajandus“.

Märgistatud saadused on kasvatatud mahepõllumajandusele üleminekuaja (kaks või kolm aastat) läbinud maal või pärinevad üleminekuaja läbinud loomadelt. Töödeldud toidus on vähemalt 95% põllumajanduslike koostisosi pärit mahepõllumajandusest ning kasutatud on vaid selliseid tavakoostisosi, mis on kirjas määruse (EÜ) nr 889/2008 lisas IX.

MAHEPÕLLUMAJANDUSLIKKE KOOSTISOSI SISALDAV TOODE

Kui töödeldud toidus on mahetoodangut vähem kui 95%, ei või mahepõllumajandusele viidata selle müüginimetuses, seda saab teha vaid koostisosade loetelus. Ühtlasi näidatakse ära mahepõllumajanduslike koostisosade koguprotsent põllumajanduslikku päritolu koostisosade üldkogusest. Kasutada ei tohi ELi mahelogo ega Eesti riiklikku ökomärki.

MAHEPÕLLUMAJANDUSELE ÜLEMINEKU JÄRGUS OLEV TOODE

Ülemineku järgus olev toode sisaldab ainult ühte põllumajanduslikku päritolu taimset koostisosa, mis on kasvatatud maal, kus üleminekuage on kestnud vähemalt 12 kuud enne koristust. Kasutada ei tohi ELi mahelogo ega Eesti riiklikku ökomärki.

Tootel, millel on ükskõik milline eeltoodud viide mahepõllumajandusele, peab alati olema järelevalveasutuse kood:

- Põllumajandusameti kood on EE-ÖKO-01,
- Veterinaar- ja Toiduameti kood on EE-ÖKO-02.

Labelling

ORGANIC PRODUCTS

An organic product bears the Estonian terms “ökoloogiline” (often used in the form of the prefix “öko-”) and “mahe”, which are both legally acceptable terms in Estonian for “organic”.

Organic products are labelled with the EU organic logo, which is compulsory on pre-packaged products (figure 6). In addition the Estonian organic logo (figure 7) can be used.

Labelling must include indication of the place where the agricultural raw materials of the product have been farmed: ‘Estonian Agriculture’, ‘EU Agriculture’, ‘non-EU Agriculture’, ‘EU/non-EU Agriculture’.

Labelled products must originate from organic land or organic animals. In processed products at least 95% by weight of the ingredients of agricultural origin must be organic and only those non-organic ingredients are used that are listed in the regulation (EC) no 889/2008 annex IX.

PRODUCTS CONTAINING ORGANIC INGREDIENTS

For processed products where less than 95% of ingredients are from organic farming, it is not allowed to use the organic logo or make reference to organic farming in the sales description, but only in the list of ingredients. EU and Estonian organic logos cannot be used.

PRODUCTS UNDER CONVERSION TO ORGANIC FARMING

Food produced from in-conversion crops can contain only one crop ingredient of agricultural origin and a conversion period of at least 12 months before the harvest of this crop must have been complied with. EU and Estonian organic logos cannot be used.

Products that bear any reference to organic farming always include the code of the inspection authority/body:

- Agricultural Board: EEÖKO01,
- Veterinary and Food Board: EEÖKO02.

Joonis 6. Euroopa Liidu mahepõllumajanduse logo. Eli logo kasutamine on kohustuslik

Figure 6. The EU organic label. The use of the EU organic label is compulsory

Joonis 7. Eesti riiklik mahepõllumajandusele viitav märk. Kasutada võib nelja eri varianti ja mustvalgeid märke

Figure 7. Different versions of the Estonian national organic label; each can be used in a black and white form

*2013. a parima mahetoote konkursil auhinnatud tooted
Products nominated in the competition for the best organic products 2013*

Mahepõllumajanduse arengukava

Mahepõllumajanduse arengukava ettevalmistamise algatas Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus. Põllumajandusministeeriumi ning mahe- ja teiste organisatsioonide koostöös valmis arengukava ettepanek, mis sai lõpliku kuju ministeeriumis. 2007. a kinnitas põllumajandusminister Eesti mahepõllumajanduse arengukava ja selle rakendusplaani aastateks 2007–2013.

Arengukava abil taheti tugevdada mahepõllumajanduse konkurentsivõimet, suurendada kohalike mahetoodete turuosa ning tagada kohaliku mahetoidu kättesaadavus tarbijale.

Eesmärk oli 2013. aasta lõpuks võrreldes 2006. aastaga laiendada mahepõllumajandusliku maa pindala 72 800 hektarilt 120 000 hektarile, mahepõllumajandussaadusi tootvate ettevõtjate arv 1173-lt 2000-le, mahepõllumajandussaaduste töötlemisega tegelevate ettevõtjate arv 14-lt 75-le ja suurendada kodumaiste mahetoodete osa Eesti toiduturul 0,15%-lt 3%-le. Neljast eesmärgist täideti kaks – mahepõllumajandusliku maa pindala ja töötajate arv.

2013. a eraldas põllumajandusministeerium oma eelarvest arengukava tegevuste elluviimiseks 29,7 tuhat eurot ja maaelu arengukava vahenditest 57,1 tuhat eurot. Nendele summadele lisanduvad maheorganisatsioonide endi algatusel erinevatest allikatest taotletud projektirahad.

Põllumajandusministeerium käivitas mahesektori arendamiseks 2013. a uue mahepõllumajanduse arengukava aastateks 2014–2020 väljatöötamise. 2013. a moodustati arengukava töögrupp, kuhu kuuluvad lisaks maheorganisatsioonidele ka mitmed teised põllumajanduse ja maaeluga seotud organisatsioonid. Arengukava valmib 2014. a alguses.

**Arengukava 2007-2013 on kättesaadav
Põllumajandusministeeriumi
veebilehelt www.agri.ee
(Põhivaldkonnad > Taimetervis >
Mahepõllumajandus).**

Organic farming action plan

The preparation of the Organic Farming Action Plan was initiated by the Estonian Organic Farming Foundation. The proposal for this plan was prepared in cooperation with the Ministry of Agriculture, organic organizations, and other stakeholders. The final version was compiled by the Ministry.

In 2007 the Estonian Ministry of Agriculture endorsed the Organic Farming Action Plan 2007–2013 and the plan for its implementation.

The strategic aim of this plan was to increase the competitiveness of organic farming and the number of products in the marketplace, making a variety of local organic food more easily available to the consumer.

The intention was to develop the organic agricultural area of 72,800 hectares (2006) to 120,000 hectares by 2013 (accomplished in 2010), to grow from 1,173 active organic farms (2006) and to 2,000 by 2013, to enlarge the number of organic processing facilities from 14 (2006) to 75 (2013) and to increase the percentage of Estonian grown and processed organic products in the domestic market from 0.15% (2006) to 3% by 2013. Only two of the targets was achieved – the organic agricultural area and the number of organic processors.

The Ministry of Agriculture allocated from its budget 29.7 € and 57.1 € from the RDP budget in 2013 for implementation of the activities of the Organic Farming Action Plan. In addition there are projects initiated by organic farming organizations financed from different sources.

In 2013 the Ministry of Agriculture initiated the preparation of the Estonian Organic Farming Action Plan 2014–2020. For preparation of the action plan a working group was established including, in addition to organic farming organisations, other organisations dealing with agriculture and rural development. The new action plan will be ready in the beginning of 2014.

**The Organic Farming Action Plan 2007–2013
can be found on the Ministry of Agriculture
website www.agri.ee.**

Mahepõllumajanduse toetus

Mahepõllumajandusliku tootmise toetust makstakse Eestis alates 2000. aastast.

Pärast liitumist Euroopa Liiduga 2004. aastal on toetuse aluseks Eesti maaelu arengukava (MAK) põllumajandusliku keskkonnanõuetuse meede. Toetussummast 80% katab Euroopa Liit ning 20% jääb Eesti riigi kanda. Toetust taotledes võtab tootja endale kohustuse jätkata mahepõllumajandusega vähemalt 5 aastat.

Toetuse eesmärgid:

- säilitada ja suurendada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust ning säilitada ja parandada mullaviljakust ja veekvaliteeti;
- toetada mahepõllumajanduse arengut ning aidata kaasa mahetoodangu mahu suurenemisele;
- toetada ja suurendada mahepõllumajanduse konkurentsivõimet.

MAK mahepõllumajandusliku tootmise toetuse määrad 2013. a olenevalt kasvatatavatest kultuuridest ja peetavatest loomadest:

- teravilja, kaunvilja, õli- ja kiudtaimede, kartuli ja söödajuurvilja kasvatamiseks kasutatava põllumajandusmaa, mustkessa ning kuni kaheaastane külvikorras olev rohumaa ja heinaseemnepõld – 119,20 € hektari kohta;
- avamaa köögivilja, puuvilja- ja marjakultuuride ning ravim- ja maitsetaimede kasvatamiseks kasutatav põllumajandusmaa – 349,60 € hektari kohta;
- rohumaa (v.a kuni kaheaastane külvikorras olev rohumaa ja heinaseemnepõld), mille iga hektari kohta peetakse ettevõttes vähemalt 0,2 ühikule vastaval hulgal mahepõllumajanduslikke karjatavaid loomi –76,69 € hektari kohta;
- karjatatava looma (veised, lambad, kitsed, hobused), kelle andmed on pärast PMA kohapealset kontrolli kantud mahepõllumajanduse registrisse –31,96 € ühiku kohta.

Toetust saab taotleda ka taotluse esitamise aastale eelnenud kalendriaastal ettevõttes mahepõllumajanduslikult peetud kodulindude, sigade, küülikute või mesilasperede kohta.

Toetuse määrad 2013. a:

- kui ettevõttes peeti taotluse esitamisele eelnenud aastal keskmisena igast liigist vähemalt 50 kodulindu: kalkunit, hane, parti, broilerit või üle 6 kuu vanust munakana – 6,39 €;
- kui ettevõttes peeti taotluse esitamisele eelnenud aastal keskmisena vähemalt 2 ühikule vastaval hulgal sigu – 210,90 € emise või kuldi kohta ning 127,82 € vähemalt 2 kuu vanuse nuum- või noorsea kohta;
- kui ettevõttes peeti taotluse esitamisele eelnenud aastal keskmisena vähemalt 50 üle 4 kuu vanust küülikut – 6,39 € küüliku kohta;
- kui ettevõttes oli taotluse esitamisele eelnenud aastal keskmisena vähemalt 5 mesilasperet, 31,96 € pere kohta.

Uue maaelu arengukava 2014-2020 rakendumisel muutuvad ka mahepõllumajandusliku tootmise toetuse toetusmäärad.

Organic farming support

Organic farming support has been paid in Estonia yearly from 2000. Since joining the EU in 2004, the basis for the distribution of support money has been the agri-environment support of the Rural Development Plan. Of the support money, 80% is covered by the European Union and 20% is covered by the Estonian government. By applying for support the applicant takes the responsibility to continue organic farming for at least five years.

The objectives of the support for organic production:

- to maintain and increase biological and landscape diversity and to maintain and improve soil fertility and water quality;
- to support the development of organic farming and to contribute to the increase in the volume of organic products;
- to support and improve the competitiveness of organic farming.

The support payments for organic production are granted in three groups, considering the crop grown and animals kept. Payment rates in 2013:

- cereals, legumes, oil and fibre crops, potatoes and fodder roots; black fallow; grassland used as cover crop of up to 2 years; grass seed field – 119.20 € per hectare annually;

- open area vegetables, medicinal herbs and aromatic herbs, fruit crops and berries – 349.60 € per hectare annually;
- in the case of grasslands (except when the grassland is used as an up to 2-year cover crop and grass seed field) if at least 0.2 LU per hectare of organically kept animals are kept – 76.69 € per hectare annually;
- grazed animals, when data is included in the organic farming register after on-site inspection – 31.96 € per unit annually.
Support can be applied per average number of poultry, pigs, rabbits and beehives kept in the year preceding submission of the support application.

Payment rates in 2013:

- if in an average per year at least 50 birds from relevant species (turkeys, geese, ducks, broilers or laying hens over 6 months) were kept in the enterprise – 6.39 € per bird;
- if in an average per year a number of pigs corresponding to at least two units were kept in the enterprise – 210.91 € per sow or brood pig and 127.82 € per at least 2 months-old finishing pig;
- if in an average per year at least 50 rabbits older than four months were kept in the enterprise – 6.39 € per rabbit;
- if in an average per year at least five beehives were kept in the enterprise – 31.96 € per hive.

With implementation of new rural development plan 2014-2020 also the support payments for organic farming measure will be changed.

Koolitus

Mahepõllumajanduse eriala Eestis võimalik õppida ei ole. Põllumajanduslikes kutseõppeasutustes ja Eesti Maaülikoolis pakutakse vaid mõningaid õppeaineid või kursusi.

Maheootjate jaoks tellib Põllumajandusministeerium alg- ja täiendõppe koolitusi, mida rahastatakse MAKi vahenditest. Neil tootjatel, kes taotlevad mahepõllumajandusliku tootmise toetust, on kohustuslik läbida mahepõllumajandusega alustamise esimesel aastal kaks päeva algõppe koolitust. Lisaks kehtib kohustusliku täiendkoolituse nõue. Praegu on see 2 päeva 5-aastase kohustusperioodi jooksul. Koolitus võib olla lisaks põllumajandustootmisele ka töötlemise või turustamise teemaline.

Põllumajandusministeerium on tellinud mahepõllumajanduse seminaride läbiviimist ka nõustajatele, töötlejatele, tootlustajatele, turustajatele, omavalitsuste, koolide ja lasteaedade esindajatele.

Lisaks Põllumajandusministeeriumi poolt tellitud koolitustele korraldatakse koolitusi, mida rahastatakse muudest allikatest.

Mitmed organisatsioonid on taotlenud mahepõllumajanduslike koolituste korraldamiseks toetust MAK meetme 1.1, turuarendustoetuse jm projektide raames.

Kokku korraldati 2013. a mahepõllumajanduse teemal erinevatele sihtgruppidele ligi sada päeva koolitust. Lisaks toimusid õp-pereisid Soome, Itaaliasse ja Saksamaale.

Mahepõllumajandusliku koolituse korraldajateks olid peamiselt Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus, SA Eesti Maaülikooli Mahekeskus ja Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskus. Väiksemas mahus korraldavad koolitusi teised mahepõllumajanduse valdkonnas tegutsevad organisatsioonid, teadusasutused ja maa-kondlikud nõuandekeskused.

Lisaks koolituste korraldamisele on nii Põllumajandusministeeriumi kui ka muudest vahenditest antud välja trükiseid erinevatel mahepõllumajandusega seotud teemadel.

Training

Some vocational schools and the Estonian University of Life Sciences offer organic farming courses, but it is not possible to obtain a degree in organic farming or to specialize in organic farming.

Organic producers are offered basic and additional training courses ordered by the Ministry of Agriculture and financed from the RDP. For those farmers who apply for organic farming support it is mandatory during the first year to take part in a 2-days basic training course. In addition, all farmers applying for organic farming support during the 5-year contract period have to participate in two additional days of training courses. Beside training related to organic production, it is possible to choose training related to processing and marketing.

The Ministry of Agriculture has ordered organic farming seminars also for advisors, processors, caterers, traders and representatives of local governments, schools and kindergartens.

In addition to the courses ordered by the Ministry of Agriculture, there are also other financial resources used for organising training, e.g. some organizations have used RDP Measure 1.1 resources, marketing support or other different projects for this. In total, approximately one hundred days of different organic farming trainings for different target groups were implemented in 2013. Study trips to Finland, Italy and Germany were also organised.

Most of the training programs have been organised by the Estonian Organic Farming Foundation, the Organic Research Centre of EULS and the Centre for Ecological Engineering. Other organic farming organizations, research institutes and county level advisory centres have also organised some trainings.

In addition to trainings, several information materials were published with the support of the Ministry of Agriculture or other resources.

Nõustamine

Eraldi mahenõustamissüsteemi Eestis ei ole. Peamiselt FIEna tegutsevad põllumajandusnõustajad kuuluvad maakondlike nõustamiskeskuste alla. Kogu nõuandeteenistust koordineerib Maaelu Edendamise Sihtasutuse juures asuv Nõuandeteenistuse Koordineeriv Keskus.

MAK 2007–2013 meetmete kohaselt toetatakse põllumajandustootjate individuaalnõuande kulu kuni 80% ulatuses teenuse maksumusest kuni 1278 € ühe ettevõtja kohta aastas. Esmakordselt nõustamisteenuse kasutamisel on ettevõtjal võimalik saada kaks tundi tasuta nõuannet.

Mahepõllumajandusnõustajaid oli 2013. aastal alla 10. Enamik neist nõustavad nii mahe- kui ka tavapõllumajandustootjaid.

Mahetöötlemise nõustajaid ei ole.

Uuring „Mahepõllumajandusliku tootmise toetuse taotlejate nõustamisvajadus“ (2012) näitas, et nõustamisteenuse kasutajaid oli mahetootjate hulgas kahjuks üsna vähe. Teenuse kasutajad olid rahul selle kvaliteediga, kuid polnud rahul nõustamisteenuse saamise tingimustega.

Advisory work

A specialised organic farming advisory system does not exist in Estonia. Advisors are mostly self-employed and are related to county-level agricultural advisory centres. The advisory service is co-ordinated by the Coordinating Centre at the Rural Development Foundation.

The Estonian RDP 2007–2013 includes a support measure for agricultural advisory services. In the case of using a certified advisor, it is possible to apply for special support from RDP measure.

Support covers up to 80% of eligible expenses of an advisory service, but not more than 1,278 € per year. First time users of the advisory service can apply for two hours of free service.

There are fewer than 10 advisors who give advice in organic farming. Most of them are not specialized only in organic farming, and give advice also in issues related to conventional farming.

There are no organic processing advisors. A study on the need for an advisory system by organic farmers in 2012 showed that just a few organic farmers have sought help from organic advisors. They were satisfied with the quality of advisors but not with the support system for this service.

Uuringud

Mahepõllumajandusuuringuid tehakse Jõgeva Sordiaretuse Instituudis, Eesti Maaülikoolis, Põllumajandusuuringute Keskuses ja Eesti Maaviljeluse Instituudis. 2013. a moodustati Jõgeva Sordiaretuse Instituudi ja Eesti Maaviljeluse Instituudi ühendamisel Eesti Taimekasvatuse Instituut (ETKI), kes jätkab ühinenud asutuste tööd.

Mahetoidu turu-uuringu tegi TNS Emor, varasematel aastatel on mitmeid uuringuid tehtud ka Eesti Konjunktuuriinstituudis, Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskuses ja Eesti Maaülikooli Mahekeskuses.

Eesti Maaülikool (EMÜ) viib ellu kahte Core Organic II projekti. TILMAN-ORG raames uuritakse 5-väljalises külvikorras haljasaetistest talviste kattekultuuride mõju mulla omadustele, elurikkusele ja kultuuride saagile. BIOCOPOLL projektis selgitatakse hahkhallituse biotõrje võimalusi.

Jätkus pikaajaline maheköögiviljakatse, kus uuritakse harimis- ja tehnoloogiate, orgaaniliste väetiste ja multside mõju mullale ja saagi kvaliteedile. Katsetatakse bioloogilisi taimekaitsevahendeid ning taimsetest ja loomsetest jääkidest graanulväetisi.

Uuritakse ka alternatiivsete väetisainete, sh biosöe mõju põllukultuuridele.

2013. a lõppes projekt, kus uuriti, millised taimed meelitavad ligi põllupidajale kasulikke putukaid, erinevate väetiste mõju aedmaasika saagile ning taimsete preparaatide mõju viinamarjade stressitaluvusele, haiguskindlusele ja saagi kvaliteedile. Lisaks uuriti vanade viljapuude võra kärpimise mõju kahjuritelle ja õunte kvaliteedile.

EMÜ Polli aiandusuuringute keskuses tehakse katseid maasika, musta sõstra, õunapuu, maguskirsipuu ja ploomipuuga. Uuritakse erinevate õunasortide ja vegetatiivaluste sobivust maheviljelusse. Selgitatakse looduslike vahendite efektiivsust kahjuritelle ja haiguste tõrjel ning turbamultši ja teiste looduslike väetiste kasutamismõjulisi ning mõju viljade kvaliteedile.

2013. a kaitses Liina Arus doktoritöö „Sordi ja looduslike vaenlaste mõju vaarikamardikale (*Butyrus domentosus* De Geer)“, kus ilmnes, et hiliste sortide ning multši ja segaviljeluse abil saab vaarikamardika arvukust ilma täiendava tõrjeta kontrolli all hoida.

EMÜ Veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudis jätkuvad uuringud lüpsilehmadele ja lammastele mahetootmise sobivate söödaratsioonide väljaselgitamiseks.

EMÜ mikromeiereis ja Polli tootearenduskeskuses saavad väiketötlejad arendada uusi tooteid.

Eesti Maaülikooli Mahekeskus tunnustas parimaid tudengeid ja noorteadlast mahestipendiumiga. Stipendiumi parima bakalaureusetöö eest sai Martin Kukk („Arbuskulaar-mükoriisete seente esinemine erinevates viljelussüsteemides“) ja magistritöö eest Mirjam Pikkmeets-Kaas („Maheoorpiima kvaliteedi uurimine ahelas veiselaut, transport, toorpiimaautomaat“). Publitseeritud teadusartiklite kategoorias premeeriti Gabriella Kovacs'it artikli eest „Could Brassica rapa, Brassica juncea and Sinapis alba facilitate the control of the cabbage seed weevil in oilseed rape crops“ (e.k. „Rüps, kapsasrohi ja valge sinep kõdrapeitkärsaka püüniskultuuridena“).

Jõgeva Sordiareetuse Instituudis jätkati varem rajatud mahekatsetes maheviljeluseks sobivate sortide aretusega Core Organic II projekti COBRA raames. Rajatud on katsed optimaalsete külvisenormide ja külviaegade väljaselgitamiseks. Rakendusuringute projekti raames on koostöös Kuresoo OÜ ja Jaan Tooming Väljaotsa taluga rajatud katsed erinevate liblikõieliste sobivuse hindamiseks mahekülvikordades ja uuritud otsekülvi võimalusi maheviljeluses. Tehtud on katseid mahetärglise tootmiseks sobivate kartulisortide väljaselgitamiseks.

Jätkuvad sordivõrdluse ja agrotehnika katseid mõningate mahekõõgiviljadega. Hinnatud on tomati, porgandi, kaalika ja sibula kvaliteedimadusi mahetingimustes.

2013. a jätkusid **Eesti Maaviiljeluse Instituudi** uuringud Olustveres 5-väljalisel külvikorral (ristik, talirukis, kartul, kaer, oder ristiku allakülviga), kus võrreldakse erinevate viljelusviiside mõju mulla agrokeemilistele näitajatele, mulla mikrobioloogiale, umbrohtumusele ja saagile. Uuriti ka mereadru ja maheviljeluses lubatud väetiste, sh preparaadi BioBalanss mõju kartuli meristeemtaimede produktiivsusele. Uuriti kartulisortide ja meristeemkloonide haiguskindlust soovitamiseks maheviljelusele.

Põllumajandusuuringute Keskus (PMK) jätkab mahetaimekasvatusuuringuid Kuusiku Katsekeskuses kolmes söödatootmise ja teraviljakasvatuse külvikorras. Uuritakse erineva mullaharimise, künniaegade, sõnnikuga väetamise ja mitteväetamise ning ristiku allakülvide mõju kultuuride saagile, kvaliteedile, mulla toiteelementide ja orgaanilise aine sisaldusele, NPK bilansile, umbrohtumusele, mullaelustikule, kattetulule jm näitajatele. Alates 2012. a uuritakse maheviljeluses lubatud väetiste mõju põllukultuuridele.

PMK tegeleb põllumuldade toiteelementide riikliku seire ja MAK põllumajandusliku keskkonnatoetuse püsihindamisega.

Research

Research in organic farming has been conducted by the Estonian University of Life Sciences, the Agricultural Research Centre, Jõgeva Plant Breeding Institute and the Estonian Research Institute of Agriculture. Jõgeva Plant Breeding Institute and Estonian Research Institute of Agriculture merged forming Estonian Corp Research Institute in 2013.

Organic market and consumer study was carried out by TNS Emor. Other studies have been conducted in earlier years by the Estonian Institute of Economic Research, by the Centre for Ecological Engineering, and by the Organic Farming Research Centre.

The Estonian University of Life Sciences (EULS) implements two Core Organic II projects. Project TILMAN-ORG studies in 5-years crop rotation green manure cover crops effects to soil, biodiversity and yield. In BICOPOLL project, bio control of grey mould is studied.

Long-term test fields for vegetables are established to study different tillage methods, effect of organic fertilisers and mulches on the soil and product quality. Biological pesticides and granulated organic fertilizers are also being tested. Also the alternative fertilisers, incl. biochar are being tested.

In 2013 ended the study about companion plants useful for attracting natural enemies of pests, effect of different fertilisers on strawberry yield, effect of plant preparations to stress tolerance, disease resistance and yield quality of grapes.

In the **Polli Horticultural Research Centre of EULS**, crop trials for strawberries, black currant, apple, sweet cherry and plum are established. The suitability of different apple varieties and rootstocks for organic production are studied. Effect of natural methods in pest and disease control and organic fertilisers' usage and effect on yield quality are studied.

In 2013 Liina Arus defended the PhD thesis „The influence of cultivar and natural enemies on raspberry beetle (*Butyrus domentosus* De Geer)“, finding that using late varieties, mulching and mixed cropping, the raspberry beetle can be controlled without additional control measures.

Institute of Veterinary Medicine and Animal Sciences of EULS implemented animal husbandry studies on suitable fodder ratios for milking cows and sheep.

Producers can also explore product development in the **EULS micro dairy** and in the **Polli** experimental kitchen.

The Organic Farming Research Centre of EULS is awarding best students and young researchers with organic scholarships

for 5 years. In 2013 the best bachelor thesis award was given to Martin Kukk for the study "Arbuscular Mycorrhiza in different cultivation practices". The best master thesis award went to Mirjam Pikkmeets-Kaas for the study "Examination of the quality of organic milk in chain: farm, transport and automatic vending machine". In the category of published scientific papers Gabriella Kovacs was awarded for the paper „Could Brassica rapa, Brassica juncea and Sinapis alba facilitate the control of the cabbage seed weevil in oilseed rape crops".

Jõgeva Plant Breeding Institute continued their studies about suitable cereal varieties for organic farming in the framework of Core Organic II project COBRA. Trials have been carried out to find out potato varieties best suited for starch production.

The suitability of different leguminous plants in organic crop rotation and direct sowing in organic farming is studied in cooperation with the organic farms of Kuresoo OÜ and Jaan Toom-ing Väljaotsa Farm.

Some new spring cereal varieties are under development and testing in organic conditions. Comparison trials of tomato varieties and agro technology are continuing. The quality aspects of organic tomato, carrot, swede and onion are being studied.

The Estonian Research Institute of Agriculture continued trials in Olustvere with 5-year crop rotation (clover, rye, potato, barley, oats with clover undersowing). The effects of organic farming under different fertilization regimes are being compared to conventional farming with regard to soil fertility and soil organisms, and the yield and quality of crops.

Also effect of some commercial fertilisers suitable for organic system, seaweed and preparation BioBalanss on potato meristem plants are being studied. Trials on disease resistance of potato varieties and meristem clones were implemented to provide recommendations for organic production.

The Estonian Agricultural Research Centre continues organic crop rotation trials in Kuusiku Testing Centre in three different crop rotations, two of them for a cereal production farm and one for an animal husbandry farm. Different soil tillage methods, fertilization, ploughing times, etc., and their influence to the soil nutrients and organic matter content, weeds, soil organisms, crop yield, quality and cross margins are studied. Organic farming is compared with conventional farming on trials plots.

The Agricultural Research Centre is implementing a national soil monitoring programme and dealing with on-going evaluation of agri-environmental measures.

Kontaktid / Contacts

- **Põllumajandusministeerium, mahepõllumajanduse büroo**
Ministry of Agriculture, Organic Agriculture Bureau
tel: 625 6537, 625 6533, 625 6530
e-mail: mahe@agri.ee, www.agri.ee
- **Põllumajandusamet, mahepõllumajanduse osakond**
Agricultural Board, Organic Agriculture Department
tel: 671 2660, e-mail: pma@pma.agri.ee, www.pma.agri.ee
- **Veterinaar- ja Toiduamet, Jaekaubanduse, mahepõllumajanduse ja mitteloomse toidu büroo**
Veterinary and Food Board, Office for retail sales, organic farming and food of non-animal origin
tel: 605 4757, e-mail: vet@vet.agri.ee, www.vet.agri.ee
- **Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet**
Estonian Agricultural Registers and Information Board
tel: 737 1200, e-mail: pria@pria.ee, www.pria.ee
- **Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus**
Estonian Organic Farming Foundation
tel: 522 5936, e-mail: airi.vetemaa@gmail.com
www.maheklubi.ee
- **SA Eesti Maaülikooli Mahekeskus**
Research Centre of Organic Farming of EULS
tel: 742 5010, 5304 4003, e-mail: mahekeskus@emu.ee
mahekeskus.emu.ee
- **MTÜ Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskus**
Centre for Ecological Engineering
tel: 503 9802, e-mail: merit.mikk@gmail.com
- **MTÜ Eesti Biodünaamika Ühing**
Estonian Biodynamic Association
tel: 509 3231, e-mail: tonu.kriisa@gmail.com
- **MTÜ Harju Mahetootjate Ühing**
Harju Organic Farmers' Association
tel: 5662 6716, e-mail: margus@mahetalu.ee
- **MTÜ Hiiumahe | Hiiu Organic**
tel: 5647 3322, e-mail: tiina.kattel@gmail.com
- **MTÜ Läänemaa Mahetootjate Selts**
Lääne County Organic Farmers' Society
tel: 509 3002, e-mail: lauriantsu@hotmail.ee
- **MTÜ Saare Mahe | Saare Organic**
tel: 505 8268, e-mail: kiiderjaan@gmail.com
www.saaremahe.ee
- **MTÜ Virumaa Mahetootjad** | Viru County Organic Growers
tel: 509 8734, e-mail: virumahetootjad@roela.ee
- **TÜ Eesti Mahe** | Cooperative Estonian Organic
tel: 5692 4510, e-mail: info@eestimaha.ee,
www.eestimaha.ee
- **TÜ Lõuna-Eesti Toiduvõrgustik**
Cooperative South-Estonian Food Network
tel: 5695 3206, e-mail: info@let.ee, www.let.ee
- **TÜ Wiru Vili** | Cooperative Wiru Vili
tel: 502 1760, e-mail info@wiruvili.ee, www.wiruvili.ee

